

Arbetsmarknadsdepartementet

14 oktober 2021

FACKFÖRBUNDET ST:S YTTRANDE ÖVER VISSA LAGFÖRSLAG MED ANLEDNING AV EN REFORMERAD ARBETSMARKNADSPOLITISK VERKSAMHET (DS 2021:27)

Fackförbundet ST har tagit del av departementsskrivelsen Vissa lagförslag med anledning av en reformerad arbetsmarknadspolitisk verksamhet (Ds 2021:27). Vi har medlemmar som i sin yrkesutövning berörs av vad som anförs i denna.

Fackförbundet ST motsätter sig den pågående reformeringen av Arbetsförmedlingen då den leder till en otillräcklig förmåga att kunna trycka tillbaka långtidsarbetslösheten samt att orter i glesbygd lämnas utan en uthållig arbetsförmedling.

VISSA LAGFÖRSLAG MED ANLEDNING AV EN REFORMERAD ARBETSMARKNADSPOLITISK VERKSAMHET (DS 2021:27)

I departementsskrivelsen beskrivs att för att såväl Arbetsförmedlingen som leverantörerna av arbetsmarknadspolitiska insatser ska kunna fullgöra sina respektive uppdrag på ett effektivt sätt, behöver utbytet av information mellan myndigheten och leverantören kunna ske mer effektivt. För att dessutom skyddet för enskildas integritet ska kunna upprätthållas krävs vissa lagändringar. Lagförslagen i departementsskrivelsen föreslås träda i kraft den 1 december 2022.

I övrigt innehåller inte promemorian några förslag. Den reformerade arbetsmarknadspolitiska verksamheten kommer i stor utsträckning att regleras i förordning. Arbetet med förordningsändringar pågår i Regeringskansliet. Konsekvenser av reformen kommer därför att bedömas inom ramen för det fortsatta arbetet. Av promemorian framgår endast en övergripande beskrivning av hur den reformerade arbetsmarknadspolitiska verksamheten är tänkt att se ut. Beskrivningen avviker inte i någon större utsträckning från vad regeringen tidigare tillkännagett.

En ny arbetsmarknadspolitisk insats, som ska anskaffas från leverantörer, presenteras; förmedlingsinsatser. Målgruppen för förmedlingsinsatserna ska vara bred. Behov av förmedlingsinsatser kan finnas både bland arbetslösa som varit inskrivna kort tid som löper

risk för långtidsarbetslöshet och bland arbetslösa som har varit inskrivna en längre tid. Behov kan också finnas för bland annat personer med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga.

Vidare beskrivs att Arbetsförmedlingen, som ansvarig myndighet, i den reformerade verksamheten behöver upprätthålla en likvärdig tillgång till såväl grundläggande service som arbetsmarknadspolitiska insatser i hela landet. Om det tillfälligt inte bedöms finnas ett tillräckligt marknadsutbud, behöver Arbetsförmedlingen under en tydligt avgränsad övergångsperiod, på det sätt som är mest ändamålsenligt, kunna säkra ett tillräckligt utbud av matchningstjänster. Samtidigt avses de förslag som syftar till att underlätta för kommuner att vara utförare av arbetsmarknadspolitiska insatser åt Arbetsförmedlingen i konkurrens med privata aktörer inte genomföras.

ST OM LAGFÖRSLAGEN – INFORMATIONSMYNDIGHETEN OCH ENSKILDAS INTEGRITET

Fackförbundet ST avstyrker lagförslagen. Människors tillit till samhället skadas om många aktörer i stor omfattning får tillgång till känsliga personuppgifter. Hänsynen till den enskildes integritet och skyddet av känsliga personuppgifter måste väga tyngre än övriga behov i det här sammanhanget. Om regeringen avser fortsätta reformera Arbetsförmedlingen på det sätt som nu planeras får de informationsbehov som privata aktörer kan tänkas ha lösas på annat sätt.

En konsekvens av lagförslagen blir att personuppgifter av mer eller mindre känslig natur sprids till en avsevärt större krets och dessutom utanför myndighetsfären. Även om avsikten är att den enskilde ska få stora möjligheter till inflytande över val av leverantör så ska det finnas möjlighet för Arbetsförmedlingen att anvisa till en leverantör den enskilde inte valt, till exempel när den arbetssökande avstått från att välja. Den enskilde har därför inte full kontroll över var personuppgifterna hamnar.

Det anges att det ingår i Arbetsförmedlingens ansvar att tillhandahålla och utveckla digital och annan infrastruktur inom den arbetsmarknadspolitiska verksamheten. Några frågor blir då om alla ska jobba i samma datasystem och om leverantörerna ska kunna hämta uppgifter från respektive egenrapportera i Arbetsförmedlingens system. Om det, beroende på utformningen av systemen, finns risk för att personuppgifter kan spridas även till andra leverantörer än den den enskilde anvisats till, kan personuppgifter potentiellt få en enorm spridning. Väl fungerande IT-lösningar behöver finnas på plats i god tid innan lagen kan tillämpas.

Förutsättningarna för sekretess ändras också på så sätt att det krävs att det ska kunna antas att den enskilde eller någon närstående till denne lider men om uppgiften röjs för att sekretess ska gälla. I nuläget är det tvärtom, sekretess gäller om det inte står klart att uppgiften kan röjas utan att någon lider men.

Vi kan alltså konstatera att spridningen av personuppgifter kommer att bli större vilket i sig minskar integritetsskyddet samt att offentlighet blir huvudregel. Dock innefattar förslaget

ett starkare skydd för de enskildas personuppgifter. Om ett sådant starkare skydd innebär en kompensation fullt ut är svårt att avgöra.

Frågor som regeringen behöver beakta handlar om hur och var information ska lagras; hur det till exempel säkerställs att personuppgifter inte missbrukas vid lagring i molntjänster utomlands. Myndigheter har varit mycket restriktiva med en sådan lagring. Även frågor om ansvarsutkrävande är viktiga att regeringen tar sig an; på vilket sätt ett sådant ska ske. Med ökad tillgänglighet till känsliga uppgifter ökar risken för missbruk. Vidare ökar behovet av att ha god kunskap om alla aspekter av vad det innebär att arbeta på statligt uppdrag då arbetsuppgifter förs över till privata aktörer.

ST OM REFORMERINGEN AV ARBETSFÖRMEDLINGEN

Den pågående reformeringen av Arbetsförmedlingen innebär att fristående aktörer ska matcha och rusta de arbetslösa för de lediga jobben. Men alla arbetslösa omfattas inte av de matchningstjänster som fristående aktörer tillhandahåller. De i störst behov av arbetsmarknadsstöd, som står längst från arbetsmarknaden, erbjuds ingen hjälp från de fristående aktörerna. Innan reformeringen var det just denna grupp som prioriterades av Arbetsförmedlingen. De som befann sig närmare arbetsmarknaden och som hade relativt lätt att få ett nytt jobb kunde ofta klara sin situation på egen hand.

Det ställs heller inget krav på fristående aktörer att de ska vara lokalt närvarande i hela landet. Sannolikt har de ett större intresse av att bedriva verksamhet i områden med tillräckligt befolkningsunderlag. Så kallade vita fläckar kommer uppstå på kartan. Lokal fysisk närvaro är särskilt viktig för just de arbetslösa som inte omfattas av de fristående aktörernas matchningstjänster.

Vidare ökar resurserna som ges till matchningstjänsterna vars utformning stänger ute de i störst behov av arbetsmarknadspolitiska insatser. De allt större anslagen till matchningstjänster ingår i anslaget för arbetsmarknadspolitiska program och insatser. Just det anslag som ska hjälpa de som står längst från arbetsmarknaden. Stödet till matchningstjänsterna urholkar alltså möjligheterna för de i störst behov av stöd att kunna närma sig arbetsmarknaden och kanske så småningom kunna få in en fot på densamma. Mycket få insatser finns idag för denna grupp.

Frågorna som regeringen behöver besvara handlar framför allt om hur de fristående aktörerna ska ta sig an de som står längst från arbetsmarknaden. Inte *om* så ska ske. Det måste säkerställas att de som står längst från arbetsmarknaden får aktiviteter och insatser utformade efter sina behov. Regeringen behöver också se till att inga vita fläckar uppstår utan att arbetslösa får det stöd de behöver oavsett var i landet de bor. Om nu reformeringen av Arbetsförmedlingen ska fortsätta. Oavsett matchningstjänsternas framtida utformning är det av största vikt att myndigheten kan behålla sin kompetens inom arbetslivsinriktad rehabilitering (AR). Professioner som arbetsförmedlare, arbetsterapeut och socialkonsulent är en garant för ett korrekt arbetsmarknadsstöd baserat på individuella behov.

Dessa frågor är akuta. Pandemin försvårade en redan problematisk utveckling på arbetsmarknaden. Nu minskar arbetslösheten något men gruppen arbetslösa består i allt högre grad av långtidsarbetslösa som fått se sitt avstånd till arbetsmarknaden växa under pandemin. Långtidsarbetslösheten har vuxit dramatiskt och den så kallade tudelningen på arbetsmarknaden är ett faktum. De som befinner sig långt från arbetsmarknaden har ofta en låg utbildningsnivå men en fullgjord gymnasieutbildning är den enskilt viktigaste faktorn för att kunna komma in på arbetsmarknaden. Mot bakgrund av den rådande situationen var det rimligt att förvänta sig besked från regeringen om detta i den departementsskrivelse som här är aktuell. Dessvärre lyser svaren med sin frånvaro.

Promemorian beskriver endast övergripande hur den reformerade arbetsmarknadspolitiken är tänkt att se ut. Arbetet pågår fortfarande när det gäller den mer preciserade utformningen. Departementsskrivelsen är därför oroväckande tunn när det kommer till substantiellt innehåll. Det är inte bara de arbetssökande som påverkas av uteblivna besked. Även arbetsgivare med rekryteringsbehov berörs och inte minst Arbetsförmedlingens anställda vars arbetssituation i allra högsta grad styrs av hur arbetsmarknadspolitiken utformas.

Om regeringen menar att Arbetsförmedlingen ska ha ett nationellt ansvar för arbetsmarknadspolitiken måste myndigheten ha det tydliga mandatet och verktygen att styra verksamheten mot exempelvis arbetskraftsförsörjning vid kompetensbrist eller annat.

I det följande kommenterar dock Fackförbundet ST de delar i promemorian som ändå kan ge en fingervisning om reformeringens färdriktning.

ST OM LÅNGTIDSARBETSLÖSHETEN

Ytterligare en arbetsmarknadspolitisk insats ska sjasättas; förmedlingsinsatser. Målgruppen uppges vara bred, både arbetslösa som varit så en kort tid och som löper risk för långtidsarbetslöshet och arbetslösa som varit det en längre tid är aktuella för dessa insatser.

Men det är oklart och framgår inte av departementsskrivelsen hur dessa förmedlingsinsatser förhåller sig till Krom, alltså de matchningstjänster som nu rullas ut över landet. Hur skiljer de sig från varandra? En välvillig tolkning är att regeringen lyssnat på den omfattande kritik som framförts om att de som befinner sig längst bort från arbetsmarknaden inte omfattas av Krom. Att ange målgruppen i termer av långtidsarbetslöshet skulle kunna tyda på det. Men om så är fallet skulle en alternativ åtgärd vara att låta Arbetsförmedlingen omforma Krom istället för att olika insatser staplas på varandra.

Om de längst bort från arbetsmarknaden inte heller ska erbjudas förmedlingsinsatser, är frågan vilken funktion dessa insatser förväntas fylla. Medan arbetet med hur arbetsmarknadspolitiken ska utformas pågår ökar antalet och andelen långtidsarbetslösa och tudelningen på arbetsmarknaden cementeras.

ST OM LIKVÄRDIGHETEN

Samtidigt som regeringen i departementsskrivelsen ett flertal gånger framhåller kommunernas betydelse i arbetsmarknadspolitiken verkar regeringen stänga dörren för kommunerna när det gäller deras möjligheter att vara utförare av arbetsmarknadspolitiska insatser åt Arbetsförmedlingen i konkurrens med privata aktörer. Just sådana insatser de skulle få ersättning för. Istället verkar regeringen räkna med att kommunerna ska fortsätta och kanske till och med intensifiera sitt bidrag till en arbetsmarknadspolitik som ska vara nationell.

Vidare beskrivs att Arbetsförmedlingen, som ansvarig myndighet, i den reformerade verksamheten ska ordna en likvärdig tillgång till såväl grundläggande service som arbetsmarknadspolitiska insatser i hela landet. Om det tillfälligt inte bedöms finnas ett tillräckligt marknadsutbud, behöver Arbetsförmedlingen under en tydligt avgränsad övergångsperiod, på det sätt som är mest ändamålsenligt, kunna säkra ett tillräckligt utbud av matchningstjänster.

Mot bakgrund av att regeringen inte verkar vilja se kommuner som utförare av arbetsmarknadspolitiska insatser är det sannolikt att det är Arbetsförmedlingen i egen regi som ska täcka upp de vita fläckarna på kartan. Något som myndigheten har gedigen erfarenhet av och hög kompetens för. Att dessa fläckar kommer att uppstå har Fackförbundet ST påtalat under hela den pågående reformeringen. Det är självklart att fristående aktörer inte anser det lönsamt att etablera verksamhet i områden med bristande befolkningsunderlag.

Vad som förvånar är att regeringen inte tycks inse detta utan verkar utgå från att fristående aktörer vid ett senare tillfälle kommer att anse det gynnsamt att etablera verksamhet i de glest befolkade delarna av landet. Detta då regeringen menar att eventuella otillräckliga marknadsutbud kommer vara av *tillfällig* karaktär och att Arbetsförmedlingen då endast under en tydligt *avgränsad övergångsperiod* ska säkra utbudet av matchningstjänster. Vilka verktyg förfogar regeringen över som kan garantera ett framtida likvärdigt marknadsutbud av arbetsmarknadspolitiska insatser utförda av fristående aktörer i hela landet?

AVSLUTANDE KOMMENTARER

En lag om meddelarskydd i vissa enskilda men offentligt finansierade verksamheter infördes för några år sedan. Lagen omfattar dock inte arbetsmarknadspolitisk verksamhet. Utredningen som föregick lagen ifrågasatte om det fanns något egentligt behov av meddelarskydd i sådan verksamhet.

Nu, då privata leverantörer utför och ska utföra en stor del av det arbete som Arbetsförmedlingen tidigare gjort, har förutsättningarna för vilka enskilda verksamheter som har ett behov av meddelarskydd förändrats. Fackförbundet ST menade redan i samband med ovan nämnd utredning att det fanns ett behov av att även anställda hos kompletterande aktörer till Arbetsförmedlingen omfattas av ett stärkt meddelarskydd. Detta behov kan nu knappast ifrågasättas.

Det är angeläget att Arbetsförmedlingens verksamhet stärks lokalt. Det finns en uppenbar risk att den nedmontering av myndighetens egen närvaro i hela landet som hittills varit fallet gått så långt att justeringar eller kursändringar vid behov försvåras.

Slutligen; Fackförbundet ST förutsätter att det inom Regeringskansliet pågående arbetet med utformningen av Arbetsförmedlingen och den arbetsmarknadspolitiska verksamheten, omfattar inhämtande av synpunkter från berörda aktörer. Det är först då vi kan ha något av konkret karaktär att förhålla oss till. För som regeringen anger i den här aktuella promemorian; konsekvenser av reformen kommer att kunna bedömas inom ramen för det fortsatta arbetet.

Britta Lejon

Förbundsordförande, Fackförbundet ST

Henrik Ludvigsson

Utredare, Fackförbundet ST